

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAHSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ЖАҲОН ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

ЖАҲОН ТАРИХИНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

МАВЗУСИДАГИ RESPUBLIKA MIQËСИДАГИ ОНЛАЙН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

МАТЕРИАЛЛАРИ

БУХОРО-2020

қилинганлар билан тенглаша олмаган. Хулоса қилиш мумкинки, бу даврда Бухоро салтанатда муҳим аҳамиятга эга бўлган молиявий марказлардан бирига айланиб улгурган.

Бухоронинг иқтисодий ва маданий марказ сифатида аҳамиятининг ортиб бориши хорижий мамлакат элчи, сайёҳ ва айғоқчиларининг ҳам эътиборидан четда қолмади. Темурийлар даврида Хитойнинг Мин сулоласи билан элчилик алоқалари ривожланиб, ўзаро кўплаб элчи, савдогарлар орқали турли муносабатлар амалга оширилган. Хитойнинг Мин сулоласи элчиси бўлган ва темурийлар саройига ташриф буюрган Чэнь Чэн Ўрта Осиё ҳудудларида бўлиб, ўз хотираларида 17 та давлатни санаб ўтади. Бухоро шаҳри эса бу рўйхатнинг охирида келтирилган.

Тарихий адабиётларда Мин сулоласи элчиси Чэнь Чэн 1414 йил февралда Ўрта Осиё ҳудудлари сари йўлга отланиб, шу йилнинг октябрь ойида қарийб 8 ойдан сўнг Ҳиротда бўлган. Хитойга қайтгач, хотираларида санаб ўтилган ўлкалар сони 17 тани ташкил этади. бу ўлкалар Самарқанд, Виндхой, Бадахшон, Термиз, Шохрухия, Тошкент, Бухоро, Сайрам, Кеш, Янгикент, Бешбалиқ, Караходжа, Лукчуи, Турфон, Лобнор, Хами кабилар эди. Келтирилган рўйхатдан кўриш мумкинки, иқтисодий ва сиёсий жиҳатдан темурийлар давлати таркибида бўлмаган ўлкалар ҳам санаб ўтилган. Демак, Бухоро ҳам Чэнь Чэн Ўрта Осиёда бўлган даврда маълум бир маънода иқтисодий ва сиёсий жиҳатдан Ўрта Осиёдаги етакчи марказлардан бирига айланган деб айтиш мумкин. Чэнь Чэн Мин давлатига қайтгандан сўнг, ўзи бўлиб қайтган 17 ўлканинг ҳам тавсифини “Ши си юй цзи” (Ғарбий ўлкалардаги элчилик хотиралари) номли асарда келтириб ўтади ва Бухоронинг ҳам қисқа бўлсада таъриф ва тавсифини келтириб ўтади.

Хулоса қилиб айтганда, мўғуллар истилоси ва Амир Темурнинг марказлашган давлат тузиш жараёнида Бухоро вайронага айланиб, унинг иқтисодий-ижтимоий мавқеи пасайиб кетганди. Амир Темур ва кейинчалик Мирзо Улдуғбек томонидан олиб борилган ободонлаштириш, тиклаш ишлари натижасида Бухоро ўз мавқеини тиклаб темурийлар даври сўнгги йилларида нафақат ўлка, балки минтақада муҳим аҳамият касб эта бошлади.

АДАБИЁТЛАР:

1. Xorazmiy.uz/oz/pagez/view/441.
2. Сухарева О.А. Квартальная Община позднефеодального города Бухары (в связи с историей кварталов). – М.: Наука, 1976. – С. 26, 76, 226.
3. Орзиев М.З., Ахматов А.Х. Сирдарёдан Бухорога томон қазилган канал: ҳақиқатми ёхуд уйдирма//Buxorodavlatilmiyaxborotlari 2019/ № 1. – С. 237.
4. Ситняковский Н.Ф. Заметки о Бухарской части долины Зерафшана //Туркестанский сборник. - Т. 118. – С. 176.
5. Тўхтиев И. Амир Темур ва темурийларнинг молия-пул сиёсати://И.Тўхтиев; Масъул муҳаррирлар: Муҳаммад Али, Л.Тангриев. – Т.: O'zbekiston, 2006. –Б. 65.
6. Uni-numizmat.narod.ru/html/mavzu15.html.
7. Каримова Н.Э. Взаимоотношения народов Центральной Азии и Китая вXIV-XVII вв. (По материалам китайских источников). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора исторических наук. – Т.: 2006. – С. 26.

СОВЕТ ДАВЛАТИНИНГ ТРАНСПОРТ ИСЛОҲОТЛАРИ ВА УНИНГ БУХОРО ТРАНСПОРТИ СОҲАСИГА ТАЪСИРИ

(XX АСРНИНГ 70 ЙИЛЛАРИ)

Мажидов Ж.

Бухоро давлат университети ўқитувчиси

Ўтган аср давомида дунёнинг деярли барча мамлакатларида аҳолининг маиший турмуш тарзи учун кўплаб янгиликлар ва энгиликларга эришилган. Албатта, бу фан ва техника соҳасидаги амалий ютуқлар, шунингдек, кўплаб иқтисодий ресурслар эвазига амалга оширилган.

Совет ҳокимияти йилларида транспорт соҳаси барча республикаларда иқтисодиётнинг муҳим тармоқларидан бирига айланган. Мамлакатнинг ягона транспорт тармоғи сифатида мазкур соҳани ривожлантириш барча транспорт турларини техник

ЖАҲОН ТАРИХИНИНГ ДОЛЗАРЪ МУАММОЛАРИ

реконструкция қилиш асосида амалга оширилган. Хусусан, транспортнинг кўплаб турлари янгидан яратилди.

Бунда мамлакат иқтисодиёти йилдан-йилга ўсиб бораётган транспорт соҳаси олдига ўзига хос талаблар қўяди. Аввало улар мамлакат ичкарисида иқтисодий ва маданий алоқаларни амалга ошириши, социалистик ва капиталистик мамлакатлар билан алоқаларни кенгайтириши лозим эди.

1970 йилда жамоат транспорти тармоғи (денгиз йўналишларини ҳисобга олмаганда) 1485,5 минг км.ни ташкил этди. Шундан темир йўлларнинг эксплуатацион узунлиги 135,2 минг км.ни, эксплуатация қилинган дарё йўлларининг узунлиги - 137,8 минг км.ни ва қаттиқ қопламали автомобил йўллари 511,6 минг км.ни ташкил этди.

СССР Министрлар Советининг 1972 йил 18-апрелдаги "Қишлоқ жойларида транспорт йўлларини яхшилаш ва телефон алоқасини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги № 274 сонли ҳукумат қарорида ҳам соҳани ривожлантириш ва такомиллаштириш борасида бир қатор вазифалар белгилаб берилган. Хусусан, Қурилиш қўмитаси (Госстрой) ҳузуридаги архитектура бўйича давлат қўмитасига алоҳида вазифалар юклатилган.

Мазкур қурилиш ва таъмирлаш ишлари барча Республикаларнинг чекка ҳудудларигача амалга оширилиши белгиланган. Бундан кўзланган мақсад, барча турдаги, жумладан, жамоат транспортлари, юк машиналари, қишлоқ хўжалиги машиналари ва бошқа шу турдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига қулайлик яратиш орқали халқ-хўжалигини ривожлантиришдан иборат бўлган.

Бу даврда Ўзбекистон ССР ҳудудидаги барча вилоятлар қаторида Бухорода ҳам бу борада ўзига хос ишлар амалга оширилган бўлсада, қайсидир маънода бу аҳолининг ижтимоий - иқтисодий эҳтиёжларини тўлақонли қондира олмаган. Жумладан, Транспорт, йўл қурилиши ва алоқа масалалари бўйича Бухоро вилоят халқ депутатларининг доимий комиссияси раисининг 1978 йил 28-март санасида қилган маърузасида соҳага оид бир қатор рақамларни келтиради. 1978 йил январь ойи ҳолатида вилоятда 17186 км автомобил йўли бўлган. Бу йўллар умумда давлат, республика ва вилоят

аҳамиятига эга бўлиб, уларнинг аксарият қисми йўл ҳаракати талабларига етарлича жавоб бермаслиги таъкидланган. Биргина Зарафшон катта йўли (трассаси)да 1 сутка давомида 15000 автомобил ҳаракатланади. Ваҳоланки йўл 3-4 минг автомобилга мўлжалланган. Жуда оғир вазият маҳаллий автомобил йўлларига тўғри келиб, 14428 км умумий узунликдаги йўлнинг 11966,2 км ҳали умуман қопламага эга эмас. Маҳаллий йўл қурилиш ташкилотлари йилига 150-200 км йўл қуриш имкониятига эга.

Доимий комиссия томонидан берилган таклиф ва тавсияларга асосан, Республика вазирликлари, юқори ташкилотларга бир қатор хатлар йўлланган. Шунингдек, комиссия томонидан йўловчи ташиш фаолиятини яхшилаш учун ҳам тегишли тавсиялар ишлаб чиқилган.

1978 йил 1-январь ҳолатида вилоятда 40282 та автомобил бўлиб, жумладан, 1819 та енгил машина, 1441 та автобус, 12202 та юк машинаси, 21173 та хусусий енгил автомашиналар мавжуд бўлган.

Автохўжалик ишлари таҳлили шуни кўрсатадики, автомобиллардан фойдаланиш сифати паст. Вилоят автотрестининг 2 ойлик фаолияти таҳлилидан маълум бўлишича, юк машина паркиннг фойдаланиш коэффциенти 0,66%, автобус 0,69%, такси 0,75% га эга. Қолаверса жамоат транспортлари ўз вазифаларини ҳар доим ҳам тўлақонли бажармаган. ГАИ ходимларининг таъкидлашича, кўплаб транспорт воситалари ҳайдовчиларининг йўл ҳаракати қоидаларини қўпол равишда бузиш ҳолатлари кўпаймоқда. Бу эса соҳага оид жуда кўплаб ечилмаган муаммолар мавжуд бўлганлигини кўрсатади.

Темир йўл транспортидаги мавжуд муаммолар таҳлил қилинганда, юк ортиш ва тушириш ишлари тизимли йўлга қўйилмаганлиги, юк ҳовлилари қурилиши жуда секин бораётганлиги, йўлларнинг таъмирланиши объектив ва субъектив сабабларга кўра тўхтаб қолганлиги, ёз мавсумида аҳоли чипталарни олишда қийналаётгани, хусусан, бундай ҳолат Москва йўналишидаги пойездларда кузатилаётгани эътироф этилган.

Доимий комиссия томонидан қилинган таҳлилар шундай хулосани кўрсатадики, мазкур соҳаларнинг кўплаб муаммолар гирдобида қолишида ўз навбатида кадрлар масаласининг ҳам оғир бўлганлиги билан ҳам характерланади. Кадрлар қўнимсизлиги, яъни,

Файзуллаева М.Ҳ. Антропология оламида инсон ва таом	59
Орзиев М.З. Туркистон ва Бухорода Эрон матбуотининг тарқалиши (XX аср бошлари).....	63
Джураев Ҳ. Х. Араб ёзувидаги нодир қўлёзма манбаларни моддий-техник маълумотларига қараб таҳлил этишнинг долзарблиги	68
То'раева Г. В. O'rta osiyoning moddiy madaniyati va san'ati tarixini o'rgangan arxeologik ekspeditsiyalar	72
То'раев А. И. Buxoro vohasiga ko'chib kelgan turkmanlarning oila-nikoh munosabatlari.....	75
Ахматов А. Ўзбек матбуотида иккинчи жаҳон урушининг ёритилиши	78
Маҳаммадиева С. Марказий осиёнинг ўрта асрларда аҳолиси ва этник таркибининг ўрганилиши.....	81
Tilavova Sh.S. Amir Shohmurod faoliyati davrida Buxoro amirligida ijtimoiy- iqtisodiy va siyosiy hayot.....	87
Раджабов О. XIX аср Британия тарихшунослигида “Катта ўйин” масаласи ва либерал тарихшунослик	92
Sharipov U.O. Qayumov T.T. Jahon tarixi fani mavzularini o'tishda innovatsiya (Ilmiy tadqiqot yangilik)larni joriy etishning amaliy ahamiyati	97
Хомиджонова М. Некоторые суждения о возникновении науки антропологии	101
2-ШЎЪБА ЖАҲОН ЦИВИЛИЗАЦИЯСИ ВА МАРКАЗИЙ ОСИЁ: ТАРИХ ВА ҲОЗИРГИ ЗАМОН	
Иноятов С. Жаҳоний шуҳрат соҳиби: шоир, матбуотчи, табиб ва жаҳонгашта сайёҳ.....	109
Jaimee K. Who are the shaybanids?	114
Рашидов О.Р. Маҳмуд Аз-Замахшарий илмий меросининг жаҳон тамаддунига қўшган ҳиссаси	121